

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора, завідувача науково-дослідної лабораторії з дослідження проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-наукового інституту цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України Помази-Пономаренко Аліни Леонідівни на дисертаційну роботу Максака Володимира Івановича «Державна політика демократизації українського суспільства», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертації, зв'язок з науковими програмами, темами

Актуальність дисертаційної роботи Максака Володимира Івановича «Державна політика демократизації українського суспільства» зумовлена сучасними трансформаційними процесами, що відбуваються в Україні в умовах воєнного стану, європейської інтеграції, модернізації публічного управління та необхідності посилення демократичної стійкості держави. Демократизація українського суспільства сьогодні виступає не лише політичною ціллю, а й важливою управлінською умовою забезпечення легітимності державної влади, підвищення довіри до публічних інституцій, зміцнення громадянської участі та формування ефективної взаємодії між державою і суспільством.

У сучасних умовах питання демократизації набуває особливого значення, оскільки Україна одночасно протистоїть зовнішній агресії, долає наслідки інституційної вразливості, здійснює реформування системи публічного управління та адаптує державну політику до європейських стандартів врядування. Війна росії проти України актуалізувала проблему поєднання безпекових пріоритетів із необхідністю збереження демократичних процедур, прав і свобод громадян, прозорості влади та підзвітності управлінських рішень. У цьому контексті державна політика демократизації потребує не декларативного, а системного, інституційно забезпеченого та методично обґрунтованого підходу.

Особливої ваги набуває дослідження механізмів реалізації державної політики демократизації в умовах воєнного та повоєнного періоду, коли перед державою постають завдання відновлення суспільної довіри, посилення демократичної участі громадян, забезпечення відкритості управлінських процесів, протидії дезінформації, подолання політичної поляризації та зміцнення інституційної спроможності органів влади. Саме тому обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково значущою та практично важливою для розвитку науки публічного управління та адміністрування.

Отже, актуальність дисертаційної роботи Максака В. І. не викликає сумнівів. Вона визначається як потребами подальшого розвитку теорії державної політики демократизації, так і практичними завданнями удосконалення демократичного врядування в Україні в умовах сучасних викликів, війни, післявоєнного відновлення та європейської інтеграції.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційну роботу виконано в межах науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за темами: «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (№ 0120U105292), у межах якої автором запропоновано інтегровану модель реалізації демократичних перетворень з урахуванням нормативно-правового оновлення, інституційної координації, управлінських рішень, інформаційної взаємодії, кадрового потенціалу та регіональної локалізації; «Публічне управління та децентралізація влади» (№ 0120U101815), де автором розроблено прикладні механізми реалізації державної політики демократизації українського суспільства в умовах децентралізації, цифровізації й безпекових викликів; «Європейський досвід інноваційного розвитку системи публічного управління для забезпечення суспільної стабільності України» (№ 0120U104277), у межах якої досліджено участь України у європейських програмах та відповідність критеріям членства в ЄС і НАТО як інструменту стандартизації демократичних практик.

Зазначене свідчить про належний зв'язок дисертаційної роботи з актуальними напрямками наукових досліджень у галузі публічного управління та адміністрування, а також про її спрямованість на розв'язання важливих теоретичних і прикладних завдань розвитку демократичного врядування в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота Максака В.І. характеризується належним рівнем структурованості, логічністю викладу матеріалу, послідовністю дослідницької аргументації та достатньою глибиною опрацювання теоретичних і прикладних аспектів державної політики демократизації. Поставлена в роботі мета дослідження досягнута, а сформульовані завдання розкриті у відповідних розділах дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, представлені у дисертації, відповідають вимогам до досліджень у галузі знань «Публічне управління та адміністрування». Їх обґрунтованість забезпечена використанням широкої теоретичної, нормативно-правової, аналітичної та емпіричної бази, а також застосуванням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Автором опрацьовано значний масив наукових джерел, міжнародних індикаторів демократичного розвитку, стратегічних документів, нормативних актів і сучасних підходів до оцінювання ефективності публічної політики.

У першому розділі дисертації здійснено ґрунтовний теоретико-методологічний аналіз сутності демократизації як суспільного процесу та як наряду державної політики. Автором систематизовано наукові підходи до розуміння демократії, демократизації, демократичного врядування, державної політики та демократичних змін (підрозділ 1.1). Значну увагу приділено формуванню понятійно-категоріального апарату дослідження, що дозволило уточнити зміст ключових понять у контексті сучасних трансформацій публічного управління (с. 50–60).

У роботі переконливо доведено, що демократизацію доцільно розглядати не лише як формальне впровадження демократичних процедур, а як складний, безперервний і багатовимірний процес, спрямований на вкорінення демократичних цінностей, розвиток інституційної спроможності, забезпечення участі громадян, відкритості, підзвітності й відповідальності влади. Особливо важливим є висновок автора про те, що демократизація виступає не лише політичним, а й управлінським процесом, який потребує належного нормативного, інституційного, кадрового, інформаційного та аналітичного забезпечення. До речі, цей висновок проходить наскрізно через усю дисертацію (с. 33, 143, 150 тощо).

У другому розділі дисертаційної роботи проаналізовано особливості реалізації державної політики демократизації в Україні. Автором

досліджено сучасний стан демократичних перетворень (с. 87–100), динаміку інституційного розвитку (рис. 2.3, 2.4 тощо), роль громадянського суспільства та основні проблеми практичної реалізації демократизаційної політики (с. 125–128, 132–140 тощо).

Важливим аспектом роботи є використання міжнародних індикаторів демократичного розвитку, що дозволило виявити як позитивні тенденції, так і системні проблеми, які стримують демократичний поступ України (с. 147, 164–165, 181, 197 тощо). Крім того, червоною лінією через усю дисертацію проходить авторська ідея щодо вдосконалення індикативного та методичного забезпечення оцінки ефективності реалізації політики демократизації (підрозділи 3.1, 3.3).

До проблем, які стримують демократичний поступ України, автор справедливо відносить політичну поляризацію, недостатній рівень міжвідомчої координації, фрагментарність управлінських дій, низький рівень довіри до інституцій, інформаційні загрози, цифрову нерівність, недостатній рівень громадянської культури та складність балансування між безпековими і демократичними пріоритетами в умовах воєнного стану. Суттєвим результатом другого розділу є формування аналітичного підґрунтя для подальшої розробки удосконаленої моделі реалізації державної політики демократизації.

У третьому розділі дисертації обґрунтовано перспективи розвитку демократії в Україні, стратегічні підходи та інструменти реалізації державної політики демократизації. Основним науковим результатом цього розділу є розроблення цілісної інтегрованої моделі реалізації державної політики демократизації українського суспільства, яка охоплює шість взаємопов'язаних функціональних блоків: нормативно-правове оновлення, інституційну координацію, управлінські інструменти, інформаційну взаємодію, кадрове забезпечення та локалізацію політики (с. 182–188, 207).

Запропонована модель має системний характер і спрямована на подолання фрагментарності управлінських дій, забезпечення узгодженості між різними суб'єктами реалізації політики, підвищення адаптивності державної політики до сучасних викликів та зміцнення демократичної стійкості. Важливим здобутком є розроблення авторського індикатора – коефіцієнта реалізаційної спроможності демократизації (КРСД), який дозволяє здійснювати інтегральне оцінювання стану реалізації політики

демократизації за основними блоками запропонованої моделі (підрозділ 3.2).

Загалом дисертаційна робота характеризується системністю, логічною завершеністю та прикладною спрямованістю. Сформульовані висновки відповідають поставленим завданням, відображають результати проведеного дослідження та можуть бути використані у практиці публічного управління, зокрема під час розробки стратегічних документів, програм демократичного розвитку, механізмів громадянської участі, інструментів електронної демократії та систем моніторингу реалізації державної політики.

Ознайомлення з текстом дисертації дає підстави констатувати актуальність досліджуваної проблематики, наявність чітко визначеної дослідницької логіки, обґрунтованих висновків і вагомих елементів наукової новизни.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів, повнота їх викладу в опублікованих працях

Достовірність одержаних результатів підтверджується застосуванням автором сучасного науково-методологічного інструментарію, що дозволив комплексно розкрити мету та завдання дисертаційного дослідження. Методологічною основою роботи є системний, міждисциплінарний і стратегічний підходи, які забезпечили розгляд державної політики демократизації як складної, багаторівневої та динамічної системи управлінських дій.

Використання сукупності загальнонаукових і спеціальних методів дозволило забезпечити комплексність і цілісність дослідження. Застосування методів аналізу та синтезу сприяло узагальненню наукових підходів до розуміння демократії, демократизації та державної політики. Порівняльно-аналітичний метод дав змогу зіставити український досвід демократизації з міжнародними практиками. Контент-аналіз дозволив дослідити стратегічні документи, нормативно-правові акти та комунікації державних інституцій. Метод моделювання забезпечив побудову авторської інтегрованої моделі реалізації політики демократизації, а індикаторний підхід – обґрунтування КРСД як інструменту оцінювання реалізаційної спроможності демократизації (с. 03–209 тощо).

Аналіз дисертаційної роботи свідчить, що отримані результати мають як теоретичну, так і практичну значущість. Наукові положення,

висновки та рекомендації сформульовані логічно, послідовно й аргументовано. Вони базуються на достатньому теоретичному та аналітичному підґрунті, що дозволяє зробити висновок про належний рівень достовірності, обґрунтованості та внутрішньої узгодженості результатів дослідження.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у формуванні нових теоретико-методологічних підходів до розуміння державної політики демократизації українського суспільства та розробленні практичних механізмів її реалізації в умовах сучасних викликів. До найбільш вагомих наукових результатів слід віднести:

Обґрунтування цілісної інтегрованої моделі реалізації державної політики демократизації українського суспільства, яка поєднує нормативно-правовий, інституційний, управлінський, інформаційний, кадровий та локальний компоненти (підрозділ 3.2).

Розроблення інноваційно-аналітичного механізму реалізації політики демократизації, що передбачає використання цифрових інструментів, індикаторного оцінювання, моніторингу ефективності, аналітики зворотного зв'язку та управління демократизаційними ризиками (с. 204–205, 209, 218 тощо).

Запропонування авторського показника – коефіцієнта реалізаційної спроможності демократизації, який дозволяє оцінювати стан реалізації політики демократизації за основними функціональними блоками моделі.

Удосконалення підходів до оцінювання ефективності державної політики демократизації через поєднання кількісних і якісних індикаторів, що відображають рівень довіри, громадянської активності, соціальної згуртованості, інституційної координації та демократичної стійкості (186–191, 193 тощо).

Розвиток уявлень про управлінські ризики в процесі реалізації політики демократизації, включаючи інституційні, політичні, соціальні та комунікаційні загрози.

Слід відзначити авторський підхід до розгляду демократизації як інтегрованої функції публічного управління, що не обмежується політичним переходом або формальним упровадженням демократичних процедур, а охоплює стратегічне планування, нормативне забезпечення, інституційну координацію, кадрову політику, цифрову взаємодію, громадянську участь і систему моніторингу результатів.

Таким чином, дисертаційна робота характеризується належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної спрямованості отриманих результатів.

Основні наукові результати дисертаційної роботи опубліковано у 9 наукових працях, з них 3 статті у наукових фахових виданнях, 1 стаття у виданні, індексованому міжнародною наукометричною базою Scopus, та 5 публікацій у збірниках матеріалів міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Важливість одержаних здобувачем результатів для науки та практики

Висновки та результати дисертаційної роботи Максака В. І. мають вагоме значення для розвитку науки публічного управління та адміністрування, оскільки поглиблюють теоретичні уявлення про державну політику демократизації, розширюють методологічний інструментарій її дослідження та пропонують практичні підходи до підвищення ефективності демократичного врядування в Україні.

Наукова цінність дослідження полягає у формуванні цілісного бачення демократизації як наряду державної політики, що охоплює політичні, правові, управлінські, соціальні, інформаційні та інституційні виміри (с. 160–161). Автором доведено, що ефективна політика демократизації має бути не фрагментарною, а системною, тобто такою, що передбачає узгодженість стратегічних цілей, відповідальних суб'єктів, інструментів реалізації, ресурсного забезпечення, моніторингу та механізмів адаптації до змін.

Практична значущість дисертації полягає у можливості використання її результатів у діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, аналітичних центрів, громадських організацій та освітніх установ. Запропонована інтегрована модель реалізації державної політики демократизації може бути застосована при підготовці стратегічних документів, програм розвитку громадянської участі, інструментів електронної демократії, механізмів зворотного зв'язку, програм підвищення демократичної культури та систем оцінювання ефективності публічної політики.

Матеріали дисертаційної роботи були використані у практичній діяльності органів місцевого самоврядування. Зокрема, окремі науково-практичні рекомендації щодо системи індикаторного оцінювання реалізації

політики демократизації, включаючи коефіцієнт реалізаційної спроможності демократизації, були застосовані Тупичівською сільською радою при розробці «Стратегії розвитку Тупичівської сільської територіальної громади на 2025–2027 роки з перспективою до 2034 року». Крім того, результати дисертації були використані Броварською районною радою у процесі підготовки цільових програм, зокрема при розробці Програми висвітлення діяльності Броварської районної державної адміністрації та Броварської районної ради у засобах масової інформації та інформування населення Броварщини на 2026–2027 роки.

Окремі теоретичні та науково-методичні положення дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Національного університету «Чернігівська політехніка» при викладанні дисциплін, пов'язаних із децентралізацією влади, громадянським суспільством, сучасною демократією, публічною політикою, публічною дипломатією, теорією та практикою функціонування публічного управління та адміністрування.

Результати дослідження є цінними для подальших наукових розвідок у сфері демократизації публічного управління, розвитку електронної демократії, формування демократичної стійкості, підвищення громадянської участі та вдосконалення механізмів взаємодії між державою, громадянським суспільством і міжнародними партнерами.

Таким чином, дисертаційна робота має вагоме теоретичне та практичне значення, сприяє розвитку науки «Публічне управління та адміністрування» та відповідає сучасним потребам удосконалення державної політики демократизації в Україні.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації

Аналіз змісту анотації та основних положень тексту дисертаційної роботи Максака В. І. засвідчив їх відповідність у частині формулювання мети, об'єкта, предмета, завдань, положень наукової новизни, висновків до розділів і загальних висновків. Анотація відображає основні результати дослідження, його методологічні засади, наукову новизну, практичне значення та зміст ключових положень дисертаційної роботи.

Анотація не містить положень, які були б відсутніми у тексті дисертації. Дисертація та оприлюднена анотація оформлені відповідно до встановлених вимог до оформлення дисертаційних робіт.

Дотримання принципів академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертаційна робота містить результати власного дослідження здобувача, а використання ідей, положень і текстів інших авторів супроводжується відповідними посиланнями на джерела.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Оцінюючи загалом позитивно високий рівень теоретичної, методологічної та практичної розробки дисертаційної роботи Максака В. І., доцільно висловити окремі зауваження та дискусійні положення.

1. У першому розділі дисертації автором здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних підходів до розуміння демократії, демократизації та державної політики демократизації (табл. 1.6, с. 63–65 тощо). Водночас, на нашу думку, доцільним було б більш чітко виокремити авторську класифікацію теоретичних підходів до демократизації саме з позицій науки публічного управління. Це дозволило б ще виразніше показати (зокрема, у межах рис. 1.4), які саме теоретичні концепції й етатичні підходи мають найбільший прикладний потенціал для формування державної політики України в сучасних умовах.

2. У другому розділі роботи автором використано міжнародні індикатори демократичного розвитку (підрозділ 2.1), що є важливим і методологічно виправданим елементом дослідження, особливості якого представлені в межах підрозділу 3.3 дисертації. У той же час, слід деталізувати критерії відбору таких індикаторів, а також показати, які з них є найбільш релевантними для оцінювання демократизації саме в умовах воєнного стану. На наше переконання, це дозволить посилити аналітичну аргументацію висновків щодо сучасного стану демократичних перетворень в Україні.

3. У продовження відзначимо, що запропонований автором коефіцієнт реалізаційної спроможності демократизації (підрозділ 3.3) є вагомим науково-методичним результатом дисертації. Водночас його практичне застосування потребує подальшої конкретизації з позиції визначення процедури збору даних, вагових коефіцієнтів, джерел інформації та можливостей порівняння результатів між різними громадами, регіонами або часовими періодами. Уважаємо, що така конкретизація може підвищити прикладну цінність запропонованого інструменту.

4. У третьому розділі дисертації представлено інтегровану модель реалізації державної політики демократизації (с. 170–180), що є одним із найважливіших результатів дослідження. У той же час, вважаємо, що доцільним було б більш детально розкрити механізми практичної імплементації цієї моделі на різних рівнях публічного управління – національному, регіональному та місцевому. Уважаємо, що варто було б конкретизувати відповідальних суб'єктів, ресурси, етапність упровадження та можливі інституційні обмеження.

5. Автор слушно акцентує увагу на важливості електронної демократії та цифрових інструментів громадянської участі (табл. 3.4). У той же час, вважаємо, що дисертація тільки б виграла, якби в ній були більш детально розкриті питання цифрової нерівності, доступності електронних сервісів для різних соціальних груп, а також ризиків маніпулятивного використання цифрових платформ. Такий підхід особливо важливо застосовувати в умовах гібридної війни, посилення міграційних процесів в Україні та нерівномірного доступу її громадян до цифрової інфраструктури.

Слід зазначити, що висловлені зауваження та рекомендації мають переважно дискусійний характер і не знижують загалом високого теоретико-методологічного рівня представленої дисертаційної роботи.

Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Максака Володимира Івановича на тему «Державна політика демократизації українського суспільства» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, що має вагоме теоретичне і практичне значення для розвитку науки публічного управління та адміністрування.

Отримані в дисертації результати забезпечують розв'язання актуального наукового завдання. Дисертаційна робота Максака Володимира Івановича на тему: «Державна політика демократизації українського суспільства» відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої

вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. З огляду на зазначене, автор дисертаційної роботи – Максак Володимир Іванович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

завідувач науково-дослідної лабораторії

з дослідження проблем управління

у сфері цивільного захисту

навчально-наукового інституту цивільного захисту

Національного університету

цивільного захисту України ДСНС України

держ.упр., професор

Аліна ПОМАЗА-ПОНОМАРЕНКО

Гідник Аліни Помази-Поньмаренко

зосвідую

*Генер. секретар
К.Михал.К., С.К.С.*

А.Г.Г. Гідник